

YAŞNAMELER

Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA

A. YAŞNAME KAVRAMI VE BU KONUDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Yaşname; âşıklar tarafından ortaya konulan ve insan hayatının ana rahmine düşmesinden ölümüne kadar olan safhalarının yaş kademelerine göre konu edildiği destanlardır.

Genellikle Yaşname olarak bilinen bu destani şiirler *Yaş Destanı*, *Yaş Türküsü*, *Ömür Destanı*, *Hayat Destanı*, *Vücutname* ve *Mahrasnâme* gibi sözlerle de zikredilirler.

Yaşnameler, âşıklar tarafından koşma tarzında söylenmiş şiirlerdir. Elimizde, her ne kadar farklı şekilde söylenmiş örnekler mevcutsa da bu genel durumu bozacak ölçüde değildir. Biz, buradan hareketle rahatlıkla, yaşnameleri âşık edebiyatı ürünlerinden sayabiliriz.

Hemen her konuda şiirler vücuda getirmiş olan âşıklar, bu konuda da kayıtsız kalmamış, duygu, düşünce ve tecrübeleri paralelinde insan ömrünü safha safha değerlendirmişlerdir. Böylelikle yaşname türü ortaya çıkmıştır.

Yaşnameler konusunda kültürümüzde yapılan ilk çalışma *Veysel Arseven*'e aittir. Arseven Türk Folklor Araştırmaları dergisindeki mütevazı çalışmasında bir resimden söz eder. Bu resim, daha ziyade Anadolu'da kahve ve berber dükkanlarının duvarlarında asılı bir resimdir.

Resimde çıkışlı ve inişli iki taraflı bir merdiven vardır. Merdivenin çıkışında, beşikteki bebek, okul çağındaki çocuklar, delikanlılar ve evliler, en yukarıda da yetişkin ve olgun kişiler, merdivenin inişli bölümünde de gittikçe yaşlanan ve ahrete doğru yol alan insan resmi yer alır. Arseven yazısında bir de Kastamonulu Necati Özcan'dan derlediği yaşname metnine yer verir. Bu kitabımızda Âşık Ömer adına kayıtlı yaşnamedir. Ancak, yazıda mahlassız olarak verilmiştir.¹

Arseven'den sonra kültürümüzde ikinci çalışmayı *Hayrettin İvgin* gerçekleştirmiştir. İvgin, konuyla ilgili olarak iki yazı kaleme almış, bunları *Çağrı* ve *Meydan* dergilerinde yayımlamıştır.²

Bugüne kadar yaşnamelerle ilgili olarak en hacimli çalışma **Âlim Çelebioğlu** tarafından gerçekleştirilmiştir. Çelebioğlu, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesince yayımlanan *Türklük Araştırmaları Dergisinde* yayımladığı *Türk Edebiyatında Yaşnameler* adlı yazısında 57 metne yer vermiştir.³ Çelebioğlu, metinleri

¹ Veysel ARSEVEN, *Yaş Çağları, Türk Folklor Araştırmaları*, C. 2, s. 48, Temmuz, 1953.

² Hayrettin İVGİN, *Halk Şiirinde Yaş, Çağrı*, Sayı 267, Nisan 1980, s. 16. / Hayrettin İVGİN, *Halk Şiirinde Yaş Destanları, Meydan*, S. 77, Haziran-Temmuz 1981, s. 62-64.

³ Âlim ÇELEBİOĞLU, *Türk Edebiyatında Yaşnameler, Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 1, İstanbul, 1984, s. 151-286.

vermeden önce, yaşnameler konusuna açıklık getirmiş; yaşnameleri (A. *Umumî olarak insan ömrü ile ilgili yaşnameler*, B. *Kız ve kadın ömrüyle ilgili yaşnameler*, C. *Şairin hayatıyla ilgili yaşnameler*, Ç. *Ömrün mevsimlere vs. ye benzetilerek tasnifi*) şeklinde dört grupta değerlendirmiş daha sonra da şairlerin yaş algılamalarını ayrı ayrı gruplandırmıştır. Çelebioğlu, yazısında ayrıca *Andrea Coscolo*'nun yazıp Murad bin Abdullah'ın tercüme ettiği *Risaletü'n fi Medhi Pîri* adlı eserinden yaşlarla ilgili kısmı da (5-45 yaş) aynen aktarmıştır.

B. YAŞNAME GELENEĞİ

Âşık Edebiyatında ilk örneğine XVI. Yüzyılda Azerbaycan'da yaşayan *Kurbanî*'de rastladığımız yaşnameler, dörtlüklerle ve on bir hece ile "koşma" tipinde söylenen şiirlerdir. Edebiyatımızda, gerçek anlamda adından söz edebileceğimiz yaşnameler bu tipte olmakla beraber, beyitlerle yahut yedi, sekiz ve on iki hece ile de söylenmişlerdir. Meseleye bu açıdan bakacak olursak, *Ahmed Yesevi*'nin özel durumunu anlattığı;

*Eya dostlar kulak salın ayduğuma
Ne sebepten altmış üçde girdim yere*

diye başlayan ve toplam 88 dörtlük olan "hikmet"ini ilk yaşname örneği olarak kabul etmemiz gerekir.

Çelebioğlu, yazısında, Kutadgu Bilig'dan bir bölümle (Beyit. 364-377) ve Yunus'tan örnek bir şiire de yer vermiştir. Dikkatle incelendiğinde aslında bunların doğan her canlının zamanla yaşlanacağı ve hayatının sona ereceğini anlatan ve yaşname niteliği taşımayan şiirler olduğu görülecektir. Bu bakımdan her iki örneği de ilk yaşname örnekleri arasına alamayız.

Temelde yaş teması işlenmekle beraber bu şiirlerin *konuları* kendi aralarında da çeşitlenmektedir. Bunları şöyle gruplandırabiliriz.

1. Bütün insanları konu edinen yaşnameler

Yaşnamelerin pek çoğu bu tarzdadır. Bunlarda, cinsiyet ve ırk farkına bakılmaksızın insanların çocukluk, gençlik olgunluk ve yaşlılık dönemleriyle, bu dönemlerdeki ruhi ve fiziki durumları ele alınmıştır.

2. Kızları/kadınları konu edinen yaşnameler

Âşıkların güzelleri ve onların belli yaşlardaki özelliklerini değerlendirdikleri yaşnamelerdir.

3. Şairlerin kendi özel hayatlarını ele aldıkları yaşnameler

Âşıkların kendi hayatıyla ilgili olarak bazı bilgilere yer verdikleri yaşnamelerdir. Bu tip yaşnameler aynı zamanda biyografik çalışmalarda kaynaklık etme özelliğine sahiptirler.

4. Sosyal tenkit konulu yaşnameler

Elimizde bu konuda söylenmiş yegane örnek Ertuğrul Şakar'a ait olup aşağıya kaydedilmiştir. Koşma tarzında 10 dörtlük olarak söylenmiş olan bu destan insanın 1-80 yaş dönemini yansıtmaktadır. Şair kendi ağzından toplumdaki düzensizlikleri ve rahatsızlıkları dile getirmiştir.

5. İnançla ilgili yaşnameler

Kul Himmet Üstadım'ın 6 dörtlük olan şiiri 10-100 yaş dönemini yansıtmaktadır. Şiir, Bektaşî itikadıyla söylenmiş öğütleri ihtiva etmektedir.⁴

C. YAŞNAMELERİN YAPISI

Yaşnameler, tanımda da işaret ettiğimiz gibi destan şiirlerdir. Âşık Edebiyatında *destan* şu şekilde tanımlanmaktadır. “*Büyük bir çoğunluğu 11 ve 8 heceli koşma, çok az bir kısmı mani ve pek nadir olarak da divani şeklindeki örneklerine rastlanılan 5 veya 7 dörtlükten aşağı olmamak şartıyla 130 hatta 150 kıta hacmindeki örnekleri mevcut olan, konu sınırlaması olmaksızın âşık tarafından destan yapmaya değer bulunan bir vak'ayı , bir cismi veya kavramı hikâye ederek anlatan ve sözlü kültür ortamında, âşığın ele aldığı konuyu anlatan tutumuna bağlı olarak geleneksel âşık havaları eşliğinde icra ettiği nazım türüne destan denir.*”⁵ Meseleye bu açıdan yani konu ve hacim yönünden baktığımızda ve aşağıdaki döküm listesinden de görüleceği üzere yaşnameleri rahatlıkla **destan** olarak niteleyebiliriz.

Yaşnameleri şekillerine göre dörde ayırabiliriz.

1. Koşma tarzında söylenmiş yaşnameler: Dörtlük sayıları 5 ilâ 88 arasında değişmektedir. Şiirlerin çoğu *dönerayaklıdır*. *Ancak tekayakla* söylenmiş yaşnameler de vardır.

2. Beyitlerle söylenmiş yaşnameler: Yaşnamelerin bir kısmı da beyitlerle vücuda getirilmişlerdir. Bunlar, gazel veya mesnevi tarzında kafiyelenmiş şiirlerdir.

3. Bentlerle söylenmiş yaşnameler: Bent sayıları 1 ilâ 14 arasında değişebilmektedir.

4. Serbest tarzda söylenmiş yaşnameler Genellikle mani, tekerleme ve bilmece gibi anonim ürünlerle söylenmiş olmakla beraber, sahibi belli olanları da vardır.

Tespit edebildiğimiz en hacimli yaşname ise, Kıbrıslı şair ve yazar Oğuz Yorgancıoğlu'na ait olup 144 dörtlüktür.⁶

Yaşnameler, genellikle on bir hece ile söylenmekle beraber 7, 8, 12, ve 15 gibi farklı sayıdaki hecelerle de ortaya konulmuşlardır.

D. YAŞNAMELERİN MUHTEVASI

⁴ İbrahim ASLANOĞLU, **Kul Himmet Üstadım**, Sivas, 1976, s.76. / Hasan YALINCAKLI, **Kul Himmet Üstadım**, Ankara, Tarihsiz, 102-103.

⁵ Özkul ÇOBANOĞLU, **Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü**, Ankara, 2000, s. 3.

⁶ Oğuz M. YORGANCIOĞLU, **Resimli Yaş Destanı**, Lefkoşa, 1999, 126 s.

Kültürümüzde insan hayatı, genellikle inişli çıkışlı bir merdivene benzetilmiştir. Bu, öteden beri halk beyninde var olagelen bir düşüncedir. Nitekim, Türk kültürünün ilk ve temel eserlerinden olan Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig adlı kitabında merdiven, hayata benzetilir.⁷

Türk edebiyatının büyük şairlerinden Ahmet Haşim (1884-1933) de meşhur Merdiven adlı şiirinde ömür konusunu işlerken aynı duygu ve düşünce içindedir.

*Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak
Ve bir zaman bakacaksın semaya ağlayarak*

Bir manide de yine düşünce karşımıza çıkar.

*Bu dünya bir merdiven
İnem gidem derdinen
Ne kötüye yoldaş ol
Ne konuş namerdinen⁸*

Hayat, Âşık Veysel'e göre uzun ince bir yol ve iki kapılı bir handır.

*Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum na haldeyim
Gidiyorum gündüz gece*

*Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece⁹*

Arif ile Âşık Gamgüder ise ömrü, bir günün vakitlerine benzetir. Yani, 7 yaş kuşluk, 30 öğle, 45 ikindi, ölüm ise güneşin batması gibidir.¹⁰

Hayatın faniliği bir başka deyişle her canlının ölümü mutlaka tadacak olması gerçeği insanları bilhassa farklı bir ruh haline sevk eder. Çocukluk, gençlik, orta yaşlılık dönemi acı ve tatlı hatıralarıyla artık geride kalmıştır. Elden gelen yegane şey derin iç çekmeler, oflamalar ve hayıflanmalardır. Bu yakınmalar şairin düşünce ve duygu dünyasında daha farklı cephede tezahür eder. Hükümler en özlü şekilde ifade edilirken işin sanat cephesi de ihmal edilmez.

Yaşnameler, kurgu yönünden de çeşitlilik gösterirler. Şöyleki, âşıkların her biri konuya farklı şekilde giriş yaparlar. Kimileri insanı anlatmaya 15 yaşında başlarken, kimileri de insanı ilk yaştaki, hatta anne karnındaki döneminden anlatmaya başlayıp

⁷ Reşit Rahmeti ARAT, Yusuf Has Hâcib, **Kutadgu Bilig, II**, Ankara, 1988, s. 433.

⁸ Sami AKALIN, **Türk Manileri**, C. II, İstanbul, 1972, s. 278.

⁹ Ümit Yaşar OĞUZCAN, **Dostlar Beni Hatırlasın**, İstanbul, 1972, s. 259.

¹⁰ Çelebioğlu, a. g. e., s. 285-286.

100 yaşına kadar olan dönemi hikâye eder. İçlerinde 120-125 hatta 150 yaş gibi konuya abartılı yaklaşanlar bile vardır. Bazıları da kâinatın ve ruhların yaratılmasından işe başlar, bunu, ahiret âlemine kadar sürdürür. Ancak genellikle 10-11 yaşından 20 yaşına kadar yaşlar, seri olarak tek tek ele alınır; insanlar, 20 yaşından sonra 30-35-40-45... gibi her beş yılda bir değerlendirilir.

Bugüne kadar tespit edebildiğimiz yaşname sayısı 87'dir. Ancak biz burada bugüne kadar hiç yayımlanmamış olanlarına ve bu geleneğin bütün Türk dünyasını kapsadığını göstermek açısından Türkmenistan ve Kazakistan'da ortaya konulmuş yaşnamelere yer vereceğiz. Makale hacmini daha fazla aşmamak için haberdar olmamıza rağmen yazımızda kaydetmediğimiz yaşnameler de vardır. Bunlar,

Eyyubî (1955-)'nin¹¹ **Özbahar (Mustafa)** (1932-)'in¹², **Bukar Jırav** (1668-1781), **Şal Akın** (1748-1819), **Turmuğambet İztilevov** (1882-1939)'in¹³ şiiirleridir.

Ertuğrul Şakar (1951-)

Dediler

Dünyaya gözümü açtığım anda
Ağladım çırpındım “day day” dediler
Sütümü devirdim ertesi günde
“Ne cici çocukmuş ay ay” dediler

Kırmak dökmek bende **ilk yaşın** hazzı
Oyuncak tavşansa ben oldum tazı
Yapardım duvarı çizerek kazı
Her arzum önünde “hay hay” dediler

Üç yaşında çiçek çiçek kopardım
Kediye taş atar kuyruk yapardım
Dört yaşında daldan dala sapardım
“Ne güçlü çocukmuş vay vay” dediler

Altıda yedide hatta beşinde
Boruda derede herhes peşinde
Erik bahçesinde gizil işinde
Torbayı boşalttım “say say” dediler

On-on bir der iken camları kırdım
Kuşları sapanla yerlere serdim

¹¹ Rukiye KATIRCI, **Âşık Eyyubî Hayatı ve Şiiirleri**, Adana, 1998, s. 41 (Basılmamış Lisans Tezi).

¹² Nazan ERGÜZEL, **Âşık Özbahar Hayatı ve Şiiirleri**, Adana, 1999, s. 78. (Basılmamış Lisans Tezi).

¹³ Ali AKAR, *Kazak Türkçesiyle Dört Yaşname*, I. Geleneksel Türk Dünyası Edebiyatı Sempozyumu, Muğla, 21-22 Nisan 2000. (Basılmamış bildiri)

Tarlalar çiğnedim gelincik derdim
Her bostan yer iken “hey hey” dediler

Alavere **yirmi-otuz** yaşımdı
Dalavere kırka geldim düşümdü
Para “açıl susam” diyen kuşumdu
İnsanlar peşimde “pay pay” dediler

Tarlalar kapattım imara soktum
Betondan evleri üsüste döktüm
Çürük yapı çökse ben orda yoktum
Yine de el üstü “bey bey” dediler

Denizler dibine fabrika kurdum
Siyah dumanlarla göğü doyurdum
Asitler ürettim toprak yoğurdum
“Holdingle kurasın boy boy” dediler

Hormonlu sebzeler katkı etler
Demiyordu kimse “Nedir bu dertler”
Direnen cevizde kırılır sertler
Adaylar kapımda “oy oy” dediler

Altmış-yetmiş derken sekseni buldum
Eleği eledim duvara aldım
Oğlanı torunu işime saldım
Görenler gururla “soy soy” dediler*

Mehmet Kızılgöz (1944-)

Sen
Ak mürekkep olup çok yazı yazdım
Bu ilmin sırrını bilir misin sen
Babamın belinde çok mana dizdim
Bu ilmin sırrını bilir misin sen

Derin muhabbeti yine ben açtım
Sırat köprüsünü bir anda geçtim
O anda anamın rahmine düştüm
Bu ilmin sırrını bilir misin sen

Ak ile karayı hemen fark ettim
Sıratü'l-Müstakime baktım seyrettim

* 15.2.2000 günü şiir tarafımızdan derlenmiştir.

Şu dünyaya gelip çok işler tuttum
Bu ilmin sırrını bilir misin sen

Bu dünya insana bakidir sandım
Doldur ver badeyi yandım ha yandım
Bir yaşımda çok memeden süt emdim
Bu ilmin sırrını bilir misin sen

Bir buçukta dizlerimle süründüm
İki yaşta ayaklanıp yürüdüm
Üç-dört yaşta köşelerde göründüm
Bu ilmin sırrını bilir misin sen

Beş-altıda hoplar zıplar gezerdim
Yedi-sekiz artık hile sezerdim
Dokuz-onda oyunları bozardım
Bu ilmin sırrını bilir misin sen

On dördünde hayallerle yatmağa
On beşimde kök salmışım toprağa
On altıda su gelmişti yaprağa
Bu ilmin sırrını bilir misin sen

On yedide hızlı gezdim bir zaman
On sekizde bütün hayallerim yaman
On dokuzda bilek bükülmez tamam
Bu ilmin sırrını bilir misin sen

Yirmisinde düğün dernek kurulur
Otuzunda akan sular durulur
Kırk yaşımda oğlan bana darılır
Bu ilmin sırrını bilir misin sen

Ellisinde yavaşlayıp dururum
Altmışımda tam kırılır gururum
Yetmişimde dizlerime vururum
Bu ilmin sırrını bilir misin sen

Yetmiş beşte tutmaz oldu dizlerim
Seksenimde hep buruştu yüzlerim
Seksen beşte göremiyor gözlerim
Bu ilmin sırrını bilir misin sen

MEHMET KIZILGÖZ'üm geldim mi sanki

Çok yaşadım murat aldım mı sanki
Yoksa bir ustaya sordum mu sanki
Bu ilmin sırrını bilir misin sen*

Nurşah (1954-)

Hayat
Dokuz ayda gelir insan dünyaya
Bir yaşında yürür gider hayata
Dinlenir konuşur gönlü hülyaya
Sevincini verir gider hayata

Yedisinde başlar okul çağları
Ömürün içinde hayat bağları
Görünür yavaşça asker dağları
Yirmisinde varır gider hayata

Kızı oğlu gelir evlilik anı
Çocuklar evlenmiş torun zamanı
Vakit böyle çalar gider insanı
Bir ah çeker erir gider hayata

Yaş **yirmi beş-otuz-altmışa** varır
Emekliliği ya görmez ya görürü
Soranlara şöyle bir cevap verir
Yorgunum der durur gider hayata

NURŞAH yaşın ömrü kısa olurmuş
Gençlikte sonra kul kadrin bilirmiş
Gençliği insandan çok şey almış
Doğduğunu görür gider hayata*

Turan Yılmaz (1922-31.5.1991)

Geçen Hayatıma
On yaşında insanlığım tanıdım
On birinde biliyorum tor beni
Geçen günler bana hata geliyor
Ne acayip görüyorum hor beni

On ikide biraz biraz toplandım
On üçünde hasta oldum dertlendim

* Şiir, Arşivimizde kayıtlıdır.

* Şiir, 15.2.2000 tarafımızdan derlenmiştir.

On dördünde her cefaya katlandım
Cehaletlik şer belâya kor beni

On beşinde doğru buldum yolumu
Bir taze civana sürdüm elimi
Tez soldurdum o tomurcuk gülümü
Aldı bülbül gibi ahüzar beni

N'ettin fani dünya gülümü n'ettin
Yıktın da hanemi sen serap ettin
Yiğirmi yaşında askere gittim
Arzulamış görememiş yar beni

Yıktın harap ettin benim binamı
Geldiğimde bulamadım sunamı
Sabır ile teskin sinemi
Eğli koydu edep beni ar beni

TURAN der nihayet bu güne geldim
Yiğirmi beş yaşında bir dahi gördüm
Tarikat babında bir rüya gördüm
Girdim cehenneme yaktı nar beni*

Kazakistan'dan örnek.

Kultuvma Sarmuratulı (1840-1915)

Ömir Tuvralı

On jastan jiyırma degen bastıq jasqa
Joq boldı jumısımız qızdan basqa
Kisini qırıqqa kelgen şal devşi ädik
Bul künde sonıñ bări keldi basqa

Jiyırmadan şıqqannan soñ otız bardıq
Sol kezde qabındadı urlıq-qarlıq
Şubardıñ arğımağın mise tutpay
At bar dep tekejavmı, Şambıl bardıq

Otızdan şıǵıp bardıq del qırıqqa
Sol künde tanıs boldıq talay jurtqa
Buvındıp, almas qılış qolıma alıp
Qayratka şıday almay şıqtık sırtqa

* Şiir, Arşivimizde kayıtlıdır.

Elüvde qol tapsırdım, kâmil pirge
Bolsın dep bir şapağat künämizge
Künäm köp, savabım az, men bir paqır
Qanağat ayt dep qaqsar qayran tilge

Elüvden şıqqannan soñ keldi alpıs
Jigittik kârilikpen qıldı tartıs
Alpısta jetpis kelip küş bergen soñ
Jigittik qoş aytısıp, qaldı kalıs

Jetpisten şıqqannan soñ seksen keldi
Bekiniş kârilikke buvdıq beldi
Nârse joq jastağıday qoldan keler
Äşeyin tarqatpasaq işten şerdi

Toltırar toqsan kelse jastıñ molın
Ustandı imandı kul pirdiñ qolın
Kisidey peri soqqan sandalaqtap
Söylevge avız ustavğa kelmes qolın

Bul dünye oylağanmen deregi joq
Tañdağı aq ölimnen bölegi joq
Qılğandı toqsanıñnıñ mınav bolsa
Jüziñdi suramaymın keregi joq

Ötersiñ bul dünyeden bay men manap
Bes kündik quv jalğanğa biz bir qonaq
Dünye öz bergenin özi ap qalar
Şığarda jan täsilim javday tonap

Jalğanniñ joldas ettik nesin bilip
Bir jan joq tävbe qılğan esin bilip
Jalğanğa jalañaş kep, kettik jayav
Moyınğa törk qarıs böz tesip ilip
Qolınan jaqıñnıñ kelgeni sol
Jer qazıp kömip tastar kösildirip

Bay barmas janğa tınış jorğasimen
Jan barmas jalğandağı joldasimen
Birevge birev qamqor qılmaq tügil
Boladı ärkim älek öz basimen

At minip eske tüsti şirengenim
Tura almay tösegimnen küşengenim

Esimmen mınav qordıq qalar emes
Küş qılıp quv tayaqqa süyengenim

Ayrılıp qol ayaqta qaldım jatıp
Alamın endi kimnen ayaq satıp
Keşegi küş qayratıñ bar küinde
Jürüvşi em talay jandı tañırqatıp

Boyımda qayrat küşim bar ma joq pa?
Mal üşin qarsı şaptım kezevli oqqa
Älike Baydalınıñ namısı üşin
Türinip etek jeñdi tüstim topqa

Türkiye Türkçesi ile

Ömür Hakkında

*Onla yirmi arası ömriñ ilk yaşları
Yok idi işimiz kızlardan başka.
İnsan kırka gelince "yaşlı" derdik
İşte o gün de sonunda geldi başa.*

*Yirmiden çıkıp sonra otuza vardık
Bu kez de baş gösterdi hırsızlık, arsızlık
Şubarın atından memnun olmayıp
At var diyerek Şambıl'a vardık*

*Otuzdan çıkınca kırka vardık
Tanıştık o zaman bütün herkesle
Güçlenip elmas kılıcı kola alarak
Arzuları yenemeyip düştük yola*

*Ellide el aldım kâmil pirden
Bir şefaet eylesin diyerek günahlarıma.
"Günahım çok, sevabım az, ben bir fakir"
"Kanaat et" diye, sitem eder zavallı gönüle*

*Elliden sonra geldi altmış.
Gençlik yaşlılıkla tutuştu kavgaya.
Yetmiş gelip altmışı uğurladıktan sonra
Gençlik vedalaşıp kaldı uzakta.*

*Yetmişten sonra seksen geldi.
Yaşlılığa saplanıp büktük beli.*

*Yok, elden gelir gençlikteki gibi bir şey
Eğer dağıtmazsak içimizdeki hüznü.*

*Doksan gelince geçer ömrün çoğu.
İmanlı kul pirin eteğine yapışır.
Cin çarpmış kişi gibi sersemleşir
Söylemeye ağız, tutmaya kol yetmez.*

*Bu dünyanın düşünülürse direği yok.
Ufuktaki ölümden başka gerçeği yok.
Doksanın yaptığı bunlar olursa
Yüzü sormuyorum, gereği yok.*

*Geçersin bu dünyadan, bey veya ağa.
Beş günlük yalan dünyada insan bir konuk.
Dünya kendi verdiği kendi alır.
Can çıkarken bedenini yağ gibi donar.*

*Nesine güvenerek yalanı yoldaş ettik?
Bir kimse yok haddini bilip tövbe eden.
Yalan yanlış sözle hep yaya kaldık
Üzerimize beş karış bez alarak.
Eşin dostun elinden gelen şudur:
Yer kazıp gömer toprağa yatırarak*

*Zengin gitmez bir kişiye yavaş atıyla.
Kişi kötü yoldaşla yola çıkmaz.
Birbirine yardımcı olmak şöyle dursun.
Herkes ancak kendi derdine düşer.*

*Neşeyle ata binişim aklıma düştü
Şimdi kalkamayınca döşeğimden.
Çektiğim şu eziyet aklımdan hiç çıkmaz:
Zorlanarak bir bastona dayanışım.*

*Elden ayaktan düşüp yatakaldım
Şimdi kimden ayak dileneyim
Gücüm kuvvetim var olduğu vakitler
Yürürdüm insanları hayran bırakarak.*

*Şimdi gücüm kuvvetim var mı yok mu?
Mal mülk için karşı durdum gelen oka.
Şimdiye kadar Baydalı'nın menfaati için*

*Kolları sıvayıp katıldım onların arasına*¹⁴

Türkmenistan'dan Örnek:

Ergiş Cumanbülbüloğlu (1868-1937)

Günlerim

Peyda boldım ikki gevher dânadan
Terbiyetler tapıb menzil haneden
Evvelem tevellud tapdım eneden
Adamning cinsige kelgen künlerim

Bir yaşımda yüzüm misli güldey bop
Yaltıllegen saçlarım sünbüldey bop
Üç yaşımda tillerim bülbüldey bop
Tört yaşımda tobeleşgen künlerim

Beş yaşımda üyge-kırğa kıldırıp
Altı yaşda balalarını yığdırıp
Yetti yaşda ata mullage berib
İyirib mescidge bargan künlerim

Mulla bitib berdi “alif” men “be”ni
Tüsgeçe okıdım “be” bilen “te”ni
Keçgeçe okıdım “cim” bilen “se”ni
Kuvanıp üyümge kaytgen künlerim

Sakkiz yaşda bolıp ballarga server
Barige örgetib hem bolıp rehber
“Çarkıtab”nı okıp “Hoca Hafız”lar
Kıssalarını okıp yürgen künlerim

Tokkızda hat bitmek maşkıge talib
Bir mektebde boldım berige galib
Serket kitablarım koynimge salıp
İnşalarını bitib yürgen künlerim

On yaşımda ders kitabın başladım
Kıssa gazellerini endi taşladım
“Muhteser” kitabın mehkem üşledim
Mesela-mesail sürgen künlerim

¹⁴ Ali AKAR, a. g. bildiri.

On birinde ilmi edeb örgeñib
Ata-ana bizni körse kuvanıñ
Taze libas kiyib otdeyin yanıb
Beççelik devranın sürgen künlerim

On ikkide boldım bir mullebeççe
Heves kılıb meni körse bir neçe
İlmge hizmet kıp kündüz hem keçe
Sebaklarını tekrar kılgen künlerim

Keçe-kündüz yahşılarmen baş koşıñ
Hemme körse köp yahşı deyişib
Ata bilen enamız kuvanışib
“Köp yaşa” deb dua kılgen künlerim

On üçge kirgende küreşge tüşib
At kötergen palvanlarmen alışıñ
Ularını yıksen deb hem küyib-pişib
Yığınlarda ar teleşgen künlerim
(Koşay, 1991. 248-249)